

Znaczenie podejścia terytorialnego w kształtowaniu jakości życia mieszkańców Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego

Dorota Wyszowska

*Urząd Statystyczny w Białymstoku
Uniwersytet w Białymstoku*

Dorota Perło

*Biuro Stowarzyszenia
Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego
Uniwersytet w Białymstoku*

Cele badania

- ✓ Wskazanie najistotniejszych determinant jakości życia w obszarze funkcjonalnym, a także określenie wskaźników szczegółowych, które je charakteryzują.
- ✓ Budowa modelu jakości życia mieszkańców w Białostockim Obszarze Funkcjonalnym (BOF).

Zakres czasowy

Dane dostępne w statystyce publicznej za lata 2011–2016 dotyczące gmin BOF.

Metoda badawcza

Modelowanie miękkie pozwalające na wskazanie zależności pomiędzy jakością życia a zdefiniowanymi obszarami tejże jakości (zmiennymi ukrytymi).

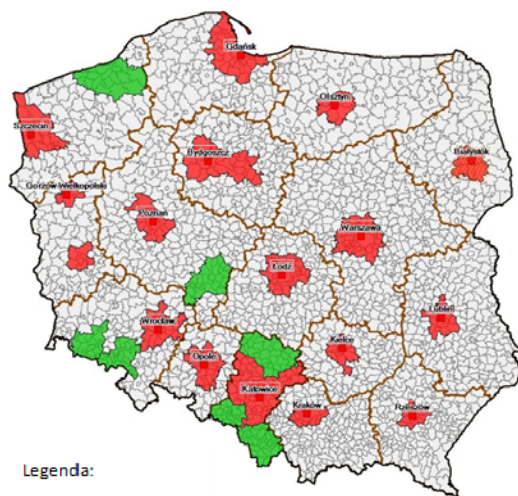
Podjęcie terytorialne do rozwoju – zmiana paradygmatu polityki rozwoju regionalnego

	Stary paradygmat	Nowy paradygmat
Zdiagnozowany problem	Regionalne różnicowania w dochodach, infrastrukturze i zatrudnieniu	Brak regionalnej konkurencyjności, niewykorzystany potencjał regionów
Cele	Wyrównywanie (redukcja dysproporcji) poprzez zrównoważony rozwój regionalny	Konkurencyjność i równość
Ogólne ramy polityki	Kompensacja czasowa dla niedogodności związanych z położeniem regionów słabiej rozwiniętych, reagowanie na wstrząsy (np. upadek przemysłu) (Reagowanie na problemy)	Uruchomienie niedostatecznie wykorzystywanego potencjału przez programowanie regionalne (Proaktywna postawa wobec pobudzania potencjałów)
- zakres tematyczny	Podejście sektorowe z ograniczoną liczbą sektorów	Zintegrowane i kompleksowe projekty rozwojowe z szerszym obszarem pokrycia polityki
- orientacja przestrzenna	Koncentracja na regionach zapóźnionych	Ukierunkowanie na wszystkie regiony
- jednostka interwencji polityki	Regiony administracyjne	Regiony funkcjonalne
- wymiar czasowy	Krótkookresowy	Długookresowy
- podejście	Podejście „jedno rozwiązanie pasujące dla wszystkich” (ang. „one size fits all”)	Podejście uzależnione od kontekstu (podejście ukierunkowane terytorialnie - ang. <i>place-based approach</i>)
- ukierunkowanie	Inwestycje z „zewnątrz” oraz transfery	Endogeniczne lokalne potencjały i wiedza
Narzędzia	Dotacje i pomoc publiczna	Zróżnicowane inwestycje w miękki i twardy kapitał (otoczenie biznesu, rynek pracy, infrastruktura)
Podmioty	Rząd centralny	Różne szczeble władz, różni partnerzy (publiczni, prywatni, NGOs)

Źródło: Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, *Strategie ponadregionalne – wymiar terytorialny polityki rozwoju*, Warszawa 2015.

Zintegrowane Inwestycje Terytorialne

Szczególnym przykładem takiego instrumentu są: **Zintegrowane Inwestycje Terytorialne** – narzędzie służące realizacji strategii terytorialnych. W Polsce przy pomocy instrumentu ZIT realizowane są w szczególności zintegrowane działania służące zrównoważonemu rozwojowi miejskich obszarów funkcjonalnych miast wojewódzkich.

Legenda:

- ZIT miasta wojewódzkiego
- ZIT subregionu

Źródło: opracowanie własne.

Ponad 18 mln mieszkańców, co stanowi 46,8% ludności Polski.

Zajmują ponad 54 tysiące km², co stanowi 17% powierzchni kraju.

17 miast wojewódzkich ze strefą zewnętrzną i 7 subregionów; łącznie 521 gmin, w tym 126 gmin miejskich, 274 gminy wiejskie i 121 gmin miejsko-wiejskich.

Projekty dotyczące programowania perspektywy finansowej 2021-2027 – „Rozporządzenie ogólne”

ROZPORZĄDZENIE PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY... (Ogólne),
Strasburg, dnia 29.5.2018

Artykuł 22

Zintegrowany rozwój terytorialny

Państwo członkowskie wspiera zintegrowany rozwój terytorialny w oparciu o strategię rozwoju lokalnego lub terytorialnego poprzez:

- a) zintegrowane inwestycje terytorialne;
- b) rozwój lokalny kierowany przez społeczność; lub
- c) inne narzędzia terytorialne wspierające inicjatywy opracowane przez państwo członkowskie na rzecz inwestycji zaprogramowanych z myślą o EFRR w ramach celu polityki, o którym mowa w art. 4 ust. 1 lit. e).

Projekty dotyczące programowania perspektywy finansowej 2021-2027 – „Rozporządzenie EFRR”

ROZPORZĄDZENIE PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności, Strasburg, dnia 29.5.2018

(25) W ramach zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich za konieczne uznaje się wspieranie zintegrowanego rozwoju terytorialnego służącego skuteczniejszemu rozwiązywaniu problemów gospodarczych, środowiskowych, klimatycznych, demograficznych i społecznych, przed jakimi stoją obszary miejskie, w tym miejskie obszary funkcjonalne, oraz wspieranie powiązań między obszarami miejskimi i wiejskimi. Zasady wyboru obszarów miejskich, na których mają być realizowane zintegrowane działania na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich, oraz szacunkowe kwoty przeznaczone na te działania należy określić w programach w ramach celu „Inwestycje na rzecz zatrudnienia i wzrostu”, przeznaczając na ten cel na szczeblu krajowym co najmniej **6% środków z EFRR...**

Czym jest jakość życia – ujęcie definicyjne

według	definicja
Światowa Organizacja Zdrowia	subiektywna ocena przez jednostkę jej sytuacji życiowej w odniesieniu do kultury, w której żyje, jej systemu wartości, celów, oczekiwań, zainteresowań;
R. Kolman	stopień zaspokojenia potrzeb duchowych i materialnych człowieka, stopień zaspokojenia wymagań określający poziom materialnego i duchowego bytu jednostek i całego społeczeństwa, stopień spełnienia oczekiwań umownej normalności w działaniach i sytuacji codziennego życia jednostek i społeczeństwa;
S. Otoka	wyraża dobrobyt, stopień satysfakcji, potrzeb i pragnień danej społeczności, kładąc nacisk na liczbę i podział m.in. takich dóbr publicznych jak: ochrona zdrowia, kształcenie, usługi bytowe, bezpieczeństwo, kontrola zanieczyszczeń, ochrona krajobrazu naturalnego i zabytków; Jakością życia można nazwać „zespół czynników przestrzenno-środowiskowych, produkcyjnych i kulturowych, składających się na rzeczywistość, w której człowiek żyje”.

Czym jest jakość życia – ujęcie definicyjne

według	definicja
T. Słaby	stopień zaspokojenia potrzeb materialnych, odnoszący się do podstawowych w hierarchii potrzeb życia człowieka (potrzeb fizjologicznych). To stopień satysfakcji (zadowolenia) człowieka (społeczeństwa) z całością swojej egzystencji. Jest, więc swoistą sumą indywidualnego lub zbiorowego odczucia istniejących warunków życia i zarazem ich oceną;
R. Gillingham, W.S. Reece	wypadkowa obiektywnych uwarunkowań i subiektywnych odczuć, które towarzyszą człowiekowi przez całe życie człowieka. Każda osoba może oceniać jakość swojego życia odmiennie, bowiem rozumie ją w inny sposób i bierze pod uwagę różne wartości; Może być rozumiana jako poziom satysfakcji, jaki odczuwa jednostka w wyniku użycia dóbr i usług nabywanych na rynku, form spędzania wolnego czasu i pozostałych charakterystyk środowiska, w którym się znajduje.

Jakość życia – ujęcie definicyjne (cd.)

Mówiąc o jakości życia należy mieć na uwadze jej zasadnicze uwarunkowania, tj.: **warunki obiektywne**, na które składają się: warunki ekonomiczne, czas wolny, bezpieczeństwo społeczne, warunki mieszkaniowe, środowisko naturalne człowieka, zdrowie, środowisko społeczne i wiele innych.

Nie mniejszy wpływ na jakość życia człowieka mają warunki **subiektywne**, które postrzegane są w sposób niepowtarzalny przez każdego człowieka, przejawiają się one w jego samopoczuciu, w tym ważna jest tu samoocena warunków życia, która jest ujmowana w kategoriach zadowolenia, szczęścia, lęków, obaw, nadziei.

(R.Kolman, *Zespoły badawcze jakości życia*, "Problemy Jakości" 2000, nr 2)

Jakość życia – obszary tematyczne (domeny)

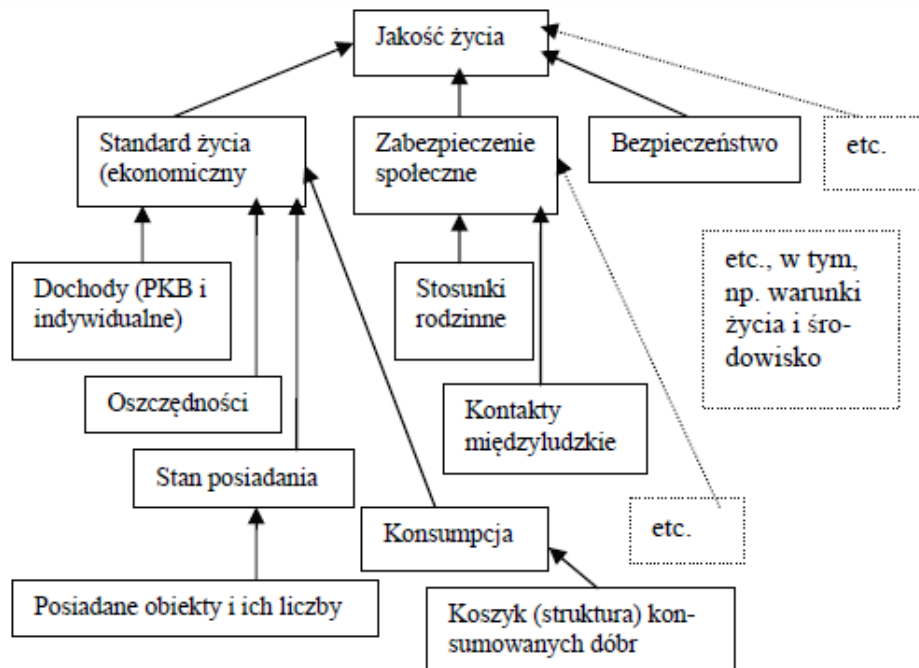

JAKOŚĆ ŻYCIA W POLSCE

EDYCJA 2015

GŁÓWNY URZĄD STATYSTYCZNY

Obszary jakości życia w ujęciu teoretycznym

Źródło: J.W. Owskiński, T. Tarchalski, *Pomiar jakości życia. Uwagi na marginesie pewnego rankingu*, Zeszyty Naukowe Wydziału Informatycznych Technik Zarządzania Wyższej Szkoły Informatyki Stosowanej i Zarządzania „Współczesne Problemy Zarządzania” Nr 1/2008.

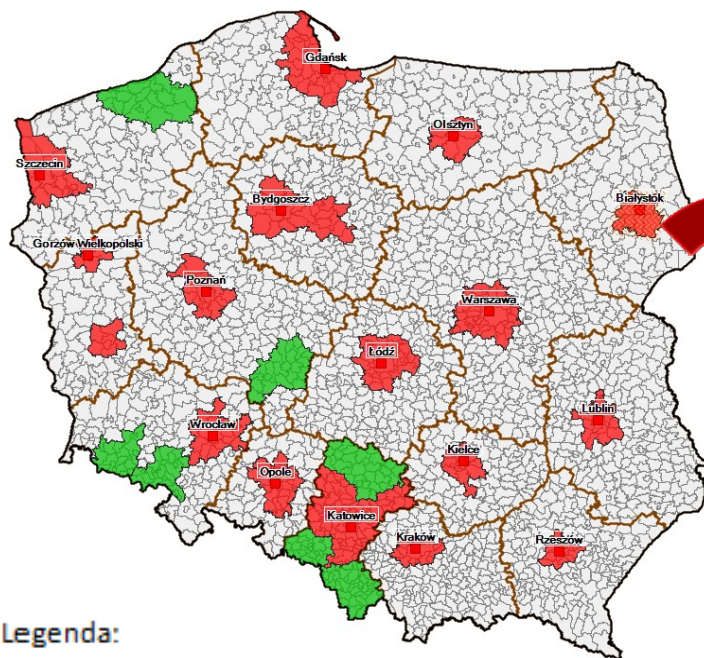
Dziedzina	Charakter
Standard życia (ekonomiczny): <ul style="list-style-type: none"> - dochód - oszczędności - stan posiadania - konsumpcja - warunki życia 	Obiektywny
Zabezpieczenie społeczne: <ul style="list-style-type: none"> - stosunki społeczne - kontakty międzyludzkie - opieka społeczna - opieka medyczna - system emerytalno-rentowy 	Obiektywno-subiektywny
Poczucie bezpieczeństwa: <ul style="list-style-type: none"> - indywidualne bezpieczeństwo ekonomiczne i fizyczne - poziom stresu - zagrożenia katastrofami naturalnymi - bezpieczeństwo wspólnoty lokalnej, narodowe i międzynarodowe 	Obiektywno-subiektywny
Poczucie zadowolenia: <ul style="list-style-type: none"> - z osiągnięć - ze stanu zdrowia, sposobu życia, klimatu i pogody - z wolności politycznej i obywatelskiej - z pracy - z rodziny, przyjaciół, wspólnoty lokalnej i sytuacji w kraju 	Subiektywny
Warunki życia i środowisko człowieka: <ul style="list-style-type: none"> - stan środowiska przyrodniczego - czystość i utrzymanie porządku - ład przestrzenny - stan infrastruktury technicznej 	Obiektywny
Warunki społeczne: <ul style="list-style-type: none"> - stan infrastruktury społecznej - przeciętne dalsze trwanie życia - wskaźniki wykształcenia - czytelnictwo - organizacje pozarządowe 	Obiektywny

Układ obszarów jakości życia poddanych analizie

		Gospodarka	Więzi społeczne	Edukacja	Zdrowie	Środowisko lokalne
		Nowe podejście				
Stan środowiska	Dotychczasowe podejście					X
Infrastruktura techniczna i dostępność transportowa						X
Kultura i rekreacja						X
Edukacja				X		
Ochrona zdrowia					X	
Praca		X				
Dochody		X				
Mieszkalnictwo						X
Kapitał społeczny				X		
Rodzina				X		
Stan zdrowia						X

Źródło: IBnGR, *Atlas jakości życia w województwie pomorskim*, II edycja, Gdańsk, 2012.

Białostocki Obszar Funkcjonalny

Legenda:

- ZIT miasta wojewódzkiego
- ZIT subregionu

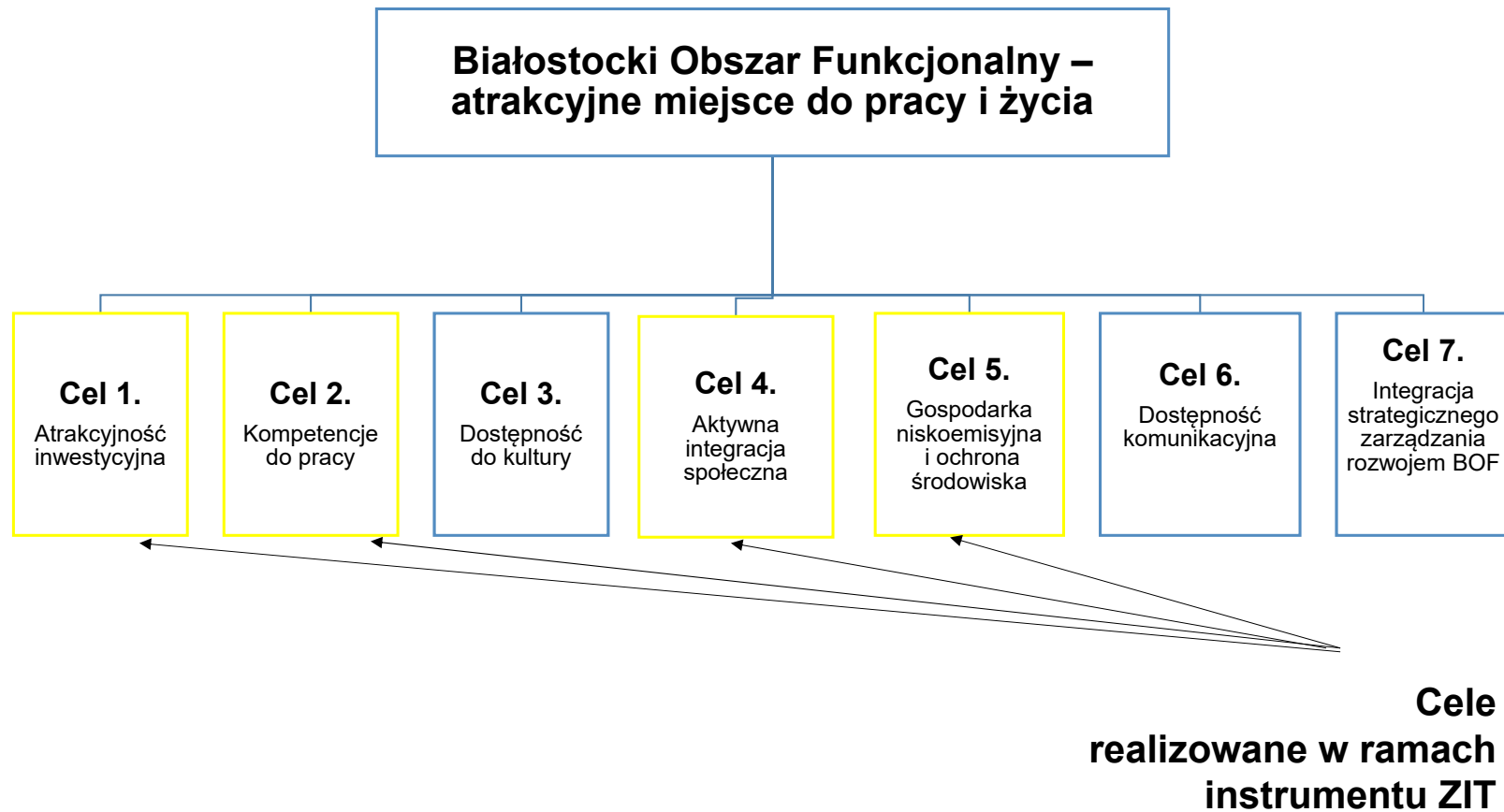

- Miasto na prawach powiatu
- Gmina miejsko-wiejska
- Gmina wiejska

Lata	Ludność BOF
2011	409 997
2017	417 830
Przyrost	+ 7 853
Ludność BOF: 35% PD Powierzchnia: 8,6% PD	
<small>Źródło: stat.gov.pl, dostęp: sierpień 2018 r.</small>	

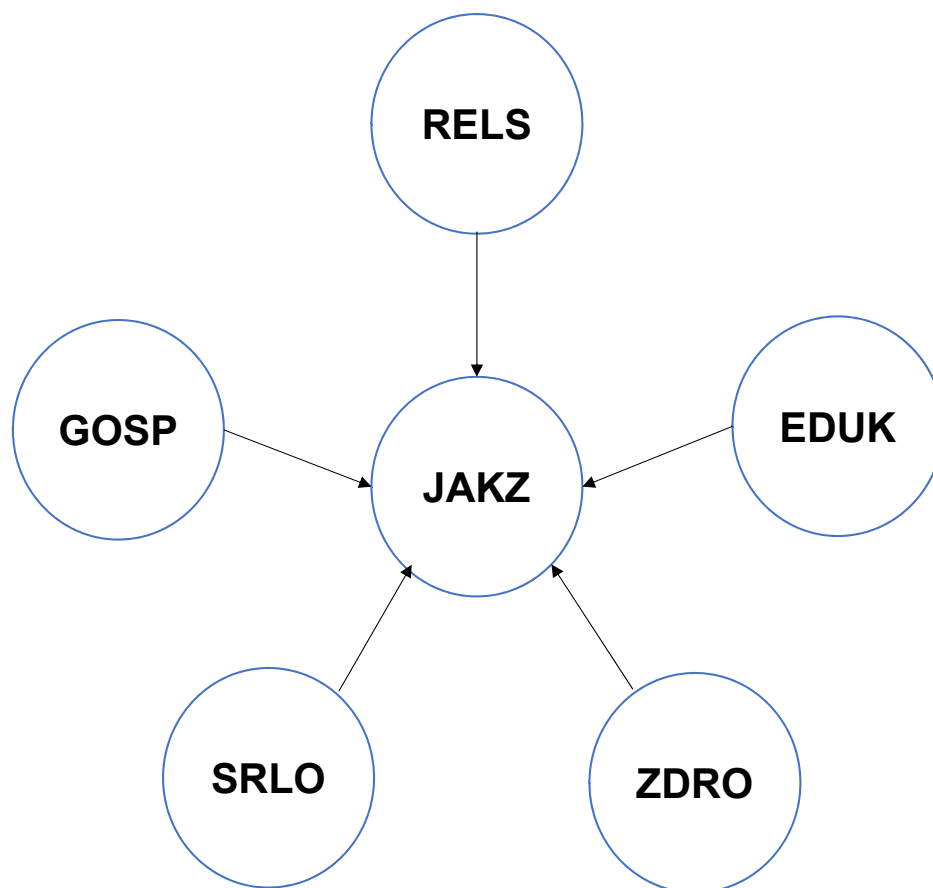
Źródło: opracowanie własne.

Strategia ZIT BOF

Źródło: opracowanie własne.

Model wewnętrzny jakości życia

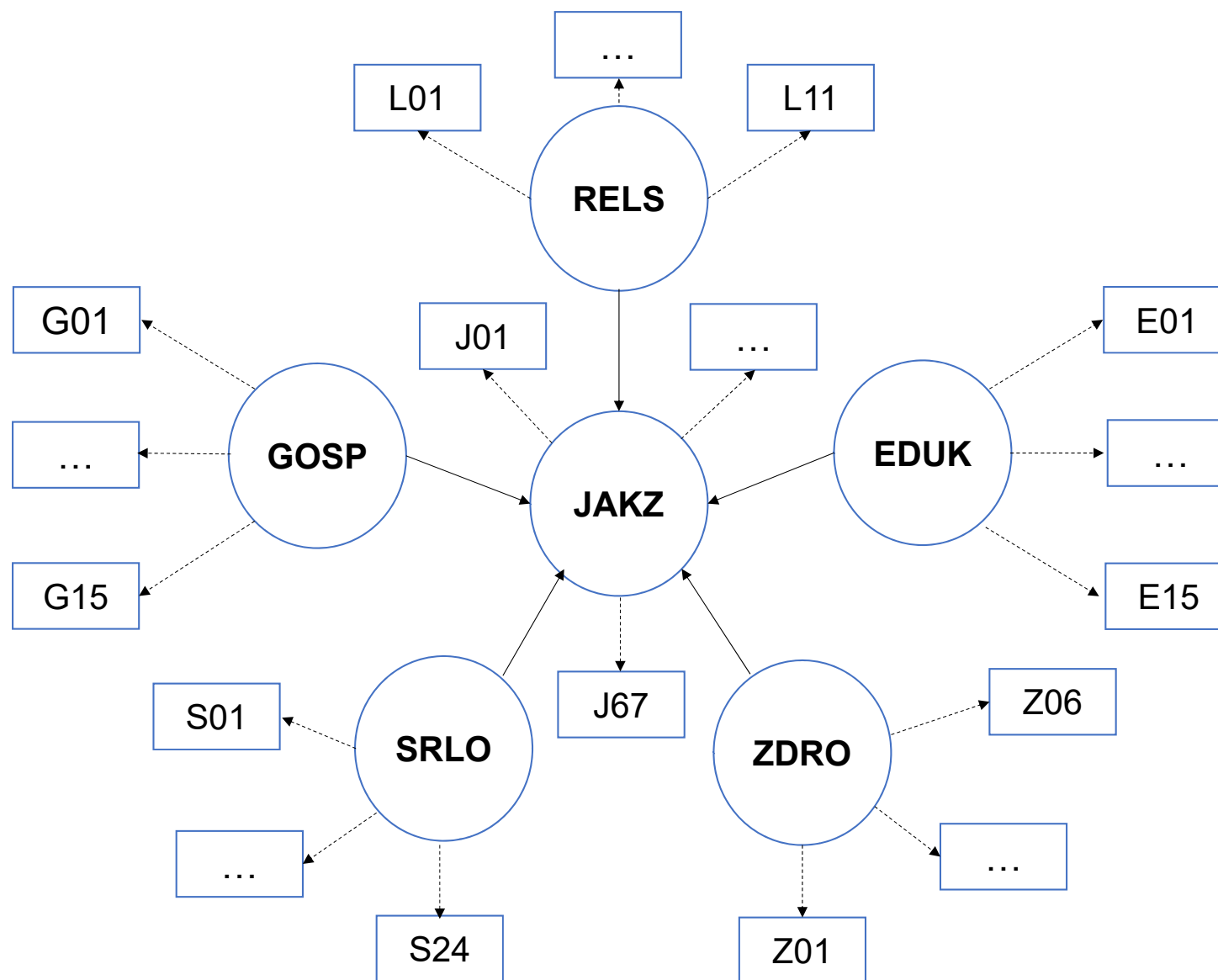

- JAKZ – jakość życia;
- GOSP – gospodarka
- RELS – relacje społeczne;
- EDUK – edukacja;
- ZDRO – zdrowie;
- SRLO – środowisko lokalne;
- α_i – parametry modelu,
 $i = 0, 1, \dots, 5$
- ε_t – składnik losowy;
- t – rok.

$$\mathbf{JAKZ}_t = \alpha_0 + \alpha_1 \mathbf{GOSP}_t + \alpha_2 \mathbf{RELS}_t + \alpha_3 \mathbf{EDUK}_t + \alpha_4 \mathbf{ZDRO}_t + \alpha_5 \mathbf{SRLO}_t + \varepsilon_t$$

Źródło: opracowanie własne.

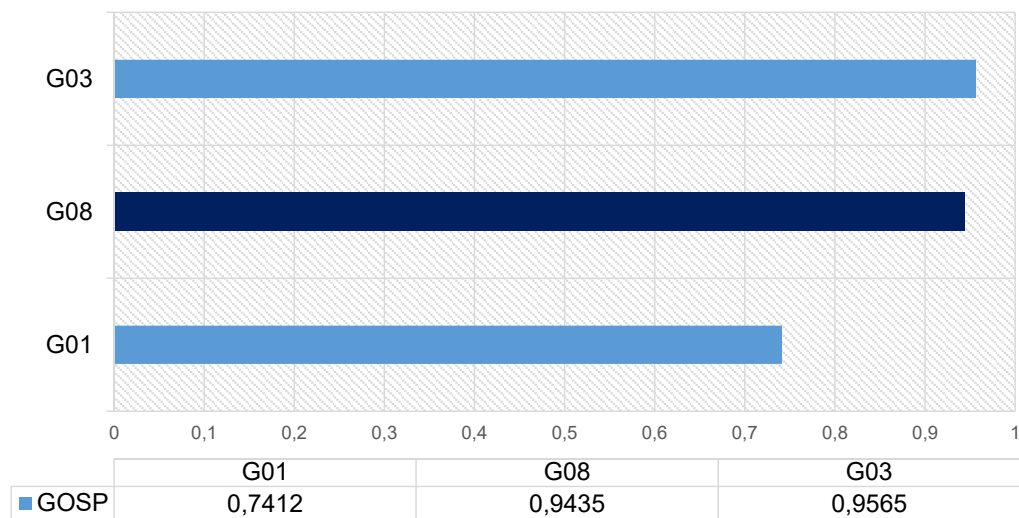
Model wewnętrzny i zewnętrzny jakości życia

Źródło: opracowanie własne.

Wyniki modelowania miękkiego – GOSP

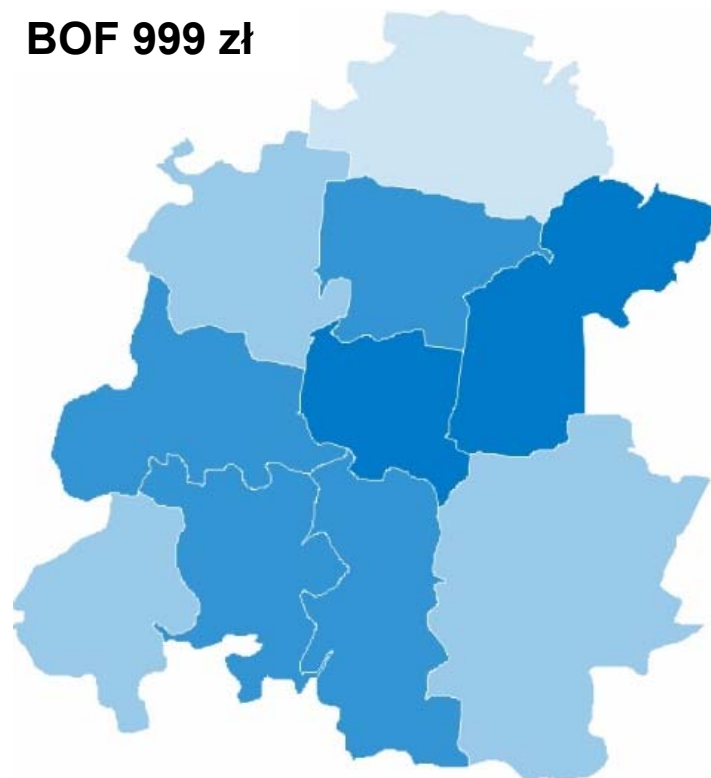
Moduł ładunków czynnikowych tworzących zmienną ukrytą GOSP

G03	Udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa – podatek dochodowy od osób fizycznych na 1 mieszkańca w gminach łącznie z miastami na prawach powiatu [w zł]
G08	Udział bezrobotnych zarejestrowanych w ogólnej liczbie ludności w wieku produkcyjnym [w %]
G01	Dochody budżetów gmin i miast na prawach powiatu na 1 mieszkańca [w zł]

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników modelowania miękkiego.

BOF 999 zł

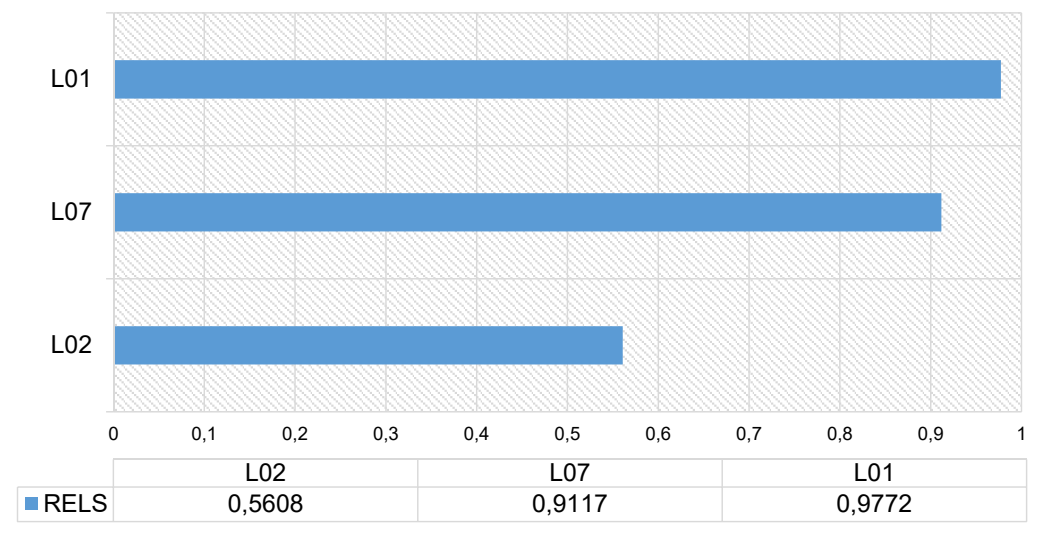
G03 w 2016 r.

Źródło: Bank Danych Lokalnych, stat.gov.pl, lipiec 2018 r.

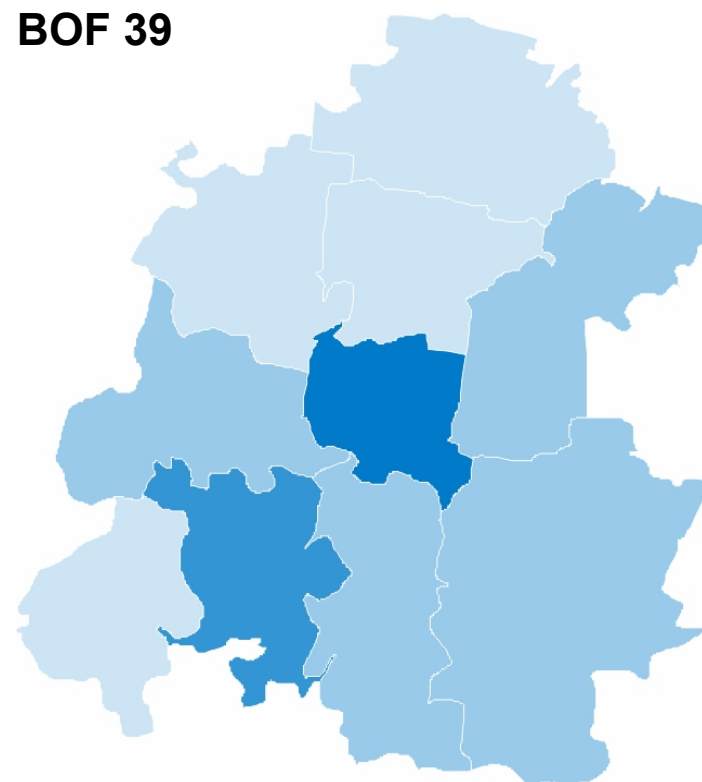
Wyniki modelowania miękkiego – RELS

Moduł ładunków czynnikowych tworzących zmienną ukrytą RELS

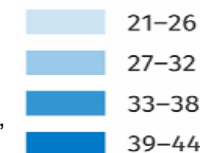

L01	Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 10 tys. mieszkańców
L07	Liczba uczestników imprez na 1000 mieszkańców
L02	Małżeństwa na 1 tys. mieszkańców

BOF 39

L01 w 2016 r.

Źródło: Bank Danych Lokalnych, stat.gov.pl, lipiec 2018 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników modelowania miękkiego.

Czas wolny, relacje społeczne

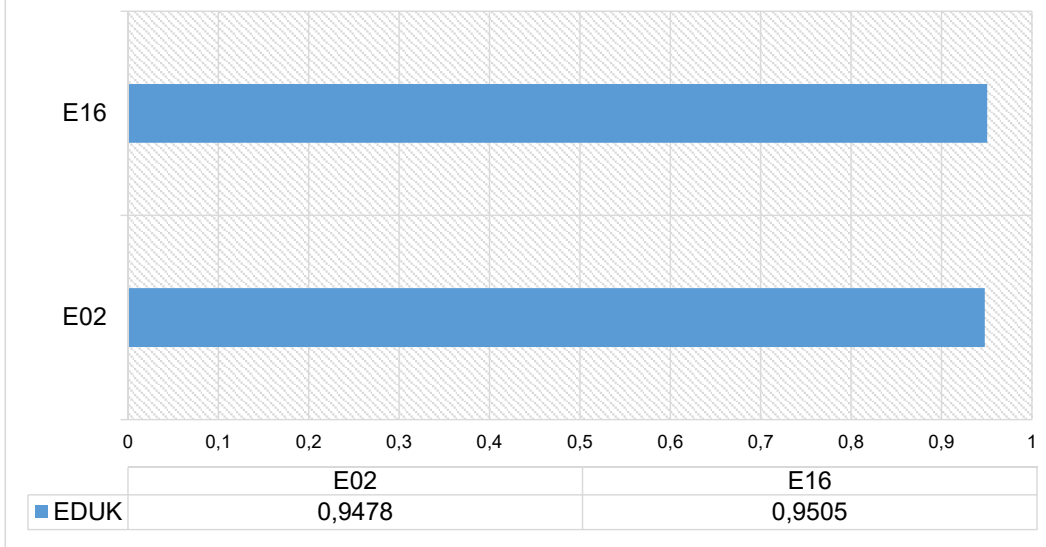
Realizacja gminnej/osiedlowej infrastruktury publicznej – place zabaw, boiska, siłownie „pod chmurką”.

Źródło: opracowanie własne.

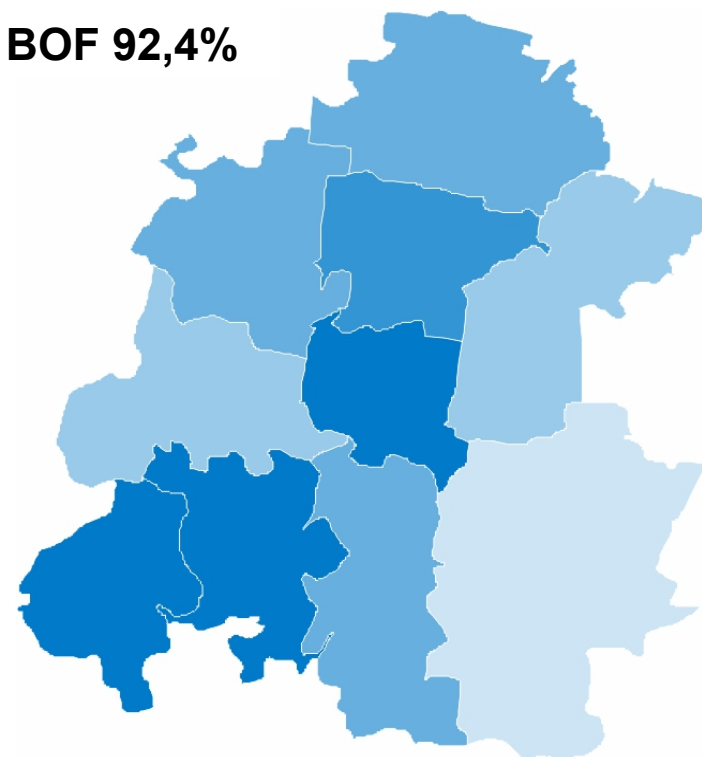
Wyniki modelowania miękkiego – EDUK

Moduł ładunków czynnikowych tworzących zmienną ukrytą EDUK

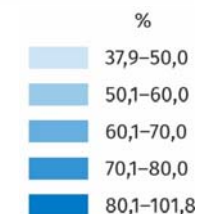

E16	Doktoranci (łącznie z cudzoziemcami) na 10 tys. ludności
E02	Udział dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym w ogólnej liczbie dzieci w wieku 3-5 lat [w %]

BOF 92,4%

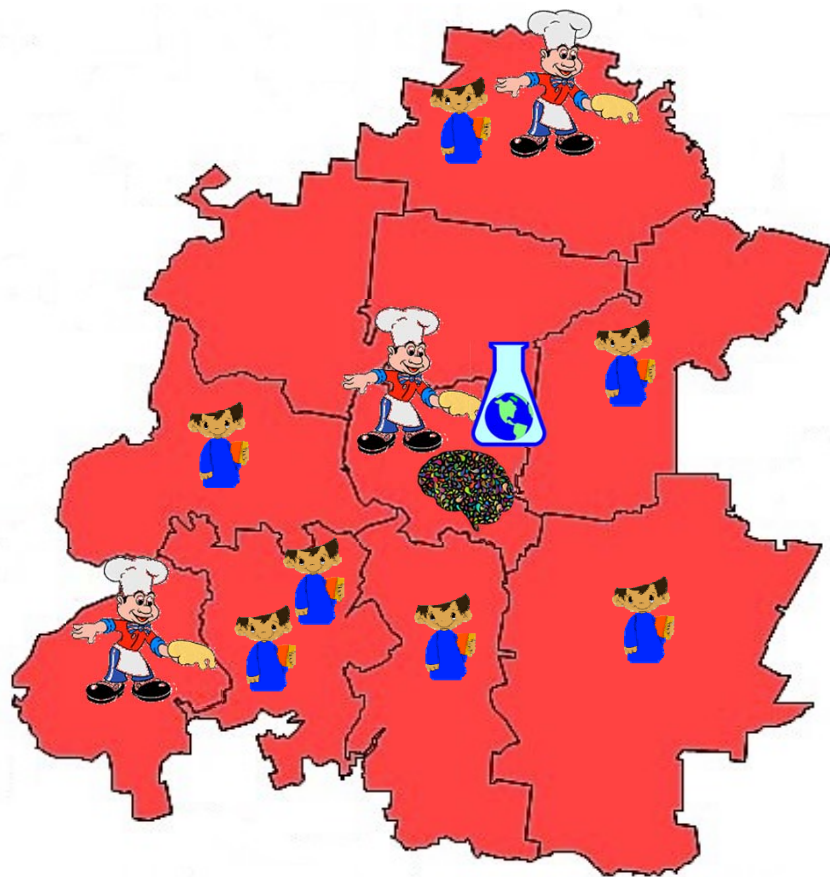
E02 w 2016 r.

Źródło: Bank Danych Lokalnych, stat.gov.pl, lipiec 2018 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników modelowania miękkiego.

Inwestycje w rozwój kompetencji do pracy

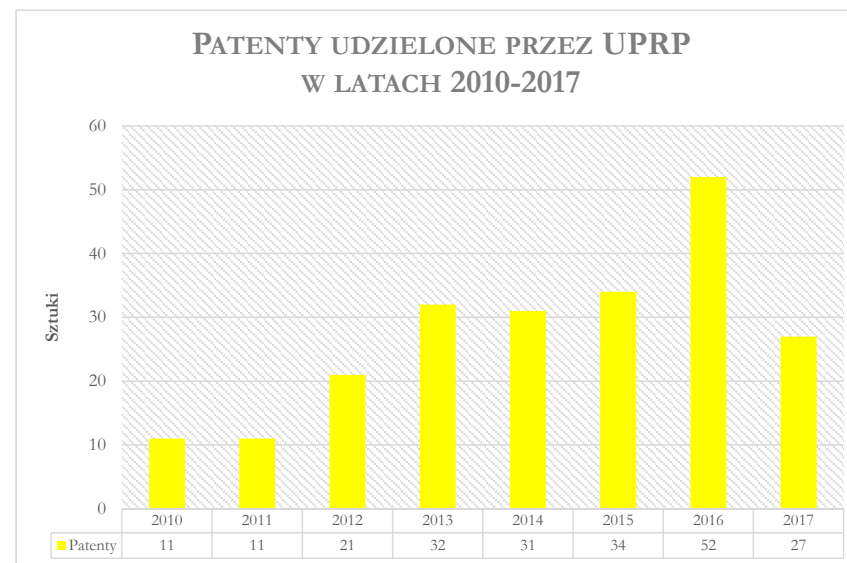

Rozwój kształcenia zawodowego:

- Centrum Kompetencji BOF;
- Centrum Nauki BOF;
- Projekty zintegrowane w szkołach zawodowych.
- Projekty zintegrowane w zakresie wychowania przedszkolnego

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników monitorowania Strategii ZIT BOF.

Patenty, wynalazki

Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl/BDL>; 11.09.2018 r.

Patent na wynalazek „Substytut śliny naturalnej” otrzymała Politechnika Białostocka, Uniwersytet Medyczny w Białymstoku oraz spółka Nantes Systemy Nanotechnologii, 2018 r.

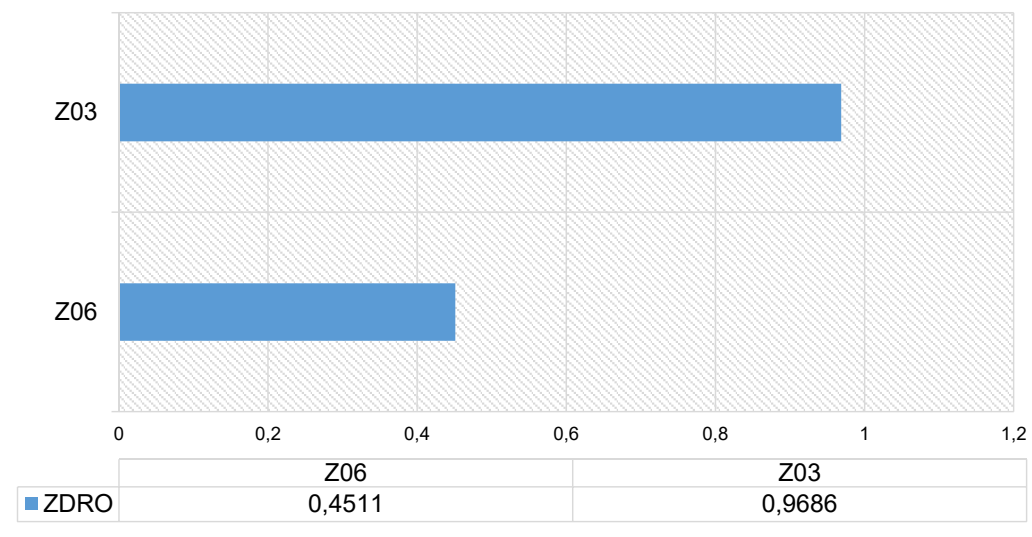
Pierwszy amerykański patent na UwB – dla fizyków

Metoda ultraszybkiego zapisu fotomagnetycznego, opracowana przez fizyków z Uniwersytetu w Białymstoku otrzymała ochronę Amerykańskiego Urzędu Patentowego.

Wyniki modelowania miękkiego – ZDRO

Moduł ładunków czynnikowych tworzących zmienną ukrytą ZDRO

Z03	Przychodnie na 10 tys. mieszkańców
Z06	Urodzenia żywe na 1000 mieszkańców

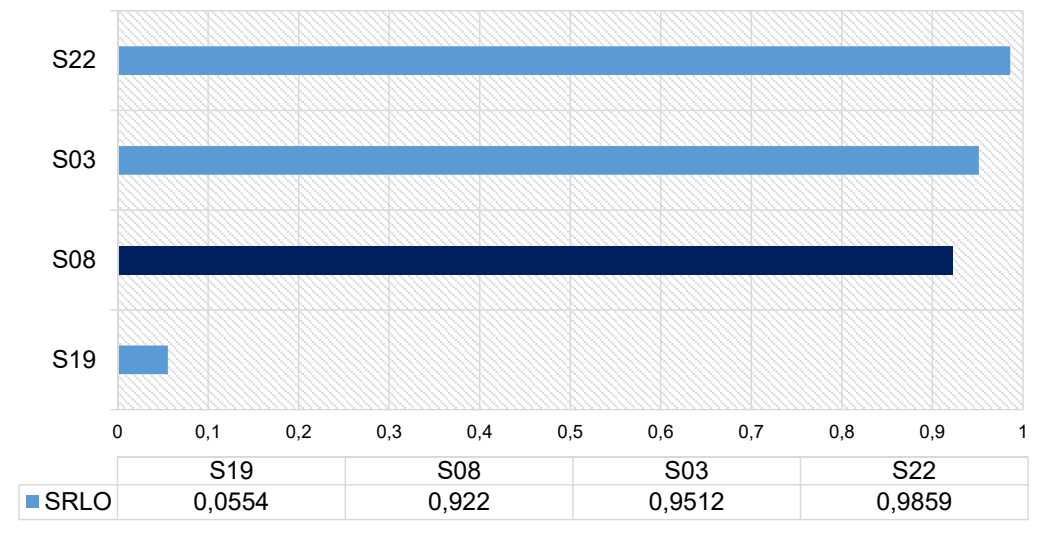

Źródło: zszywka.pl/p/ruch-to-zdrowie-p-11140709.html, październik 2018 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników modelowania miękkiego.

Wyniki modelowania miękkiego – SRLO

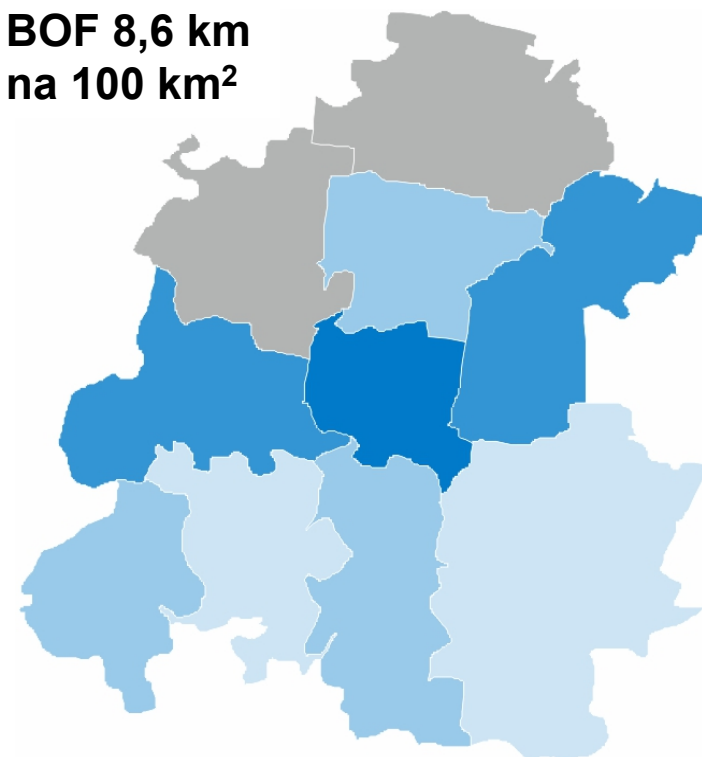
Moduł ładunków czynnikowych tworzących zmienną ukrytą SRLO

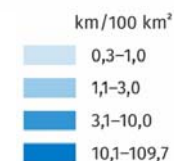
S22	Długość ścieżek rowerowych na 10 tys. km ² powierzchni ogólnej (w km)
S03	Powierzchnia terenów zielonych na 1 mieszkańca (w ha)
S08	Wskaźnik średniego narażenia na pył PM 2,5 dla poszczególnych aglomeracji
S19	Mieszkania oddane do użytkowania na 1000 ludności

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników modelowania miękkiego.

**BOF 8,6 km
na 100 km²**

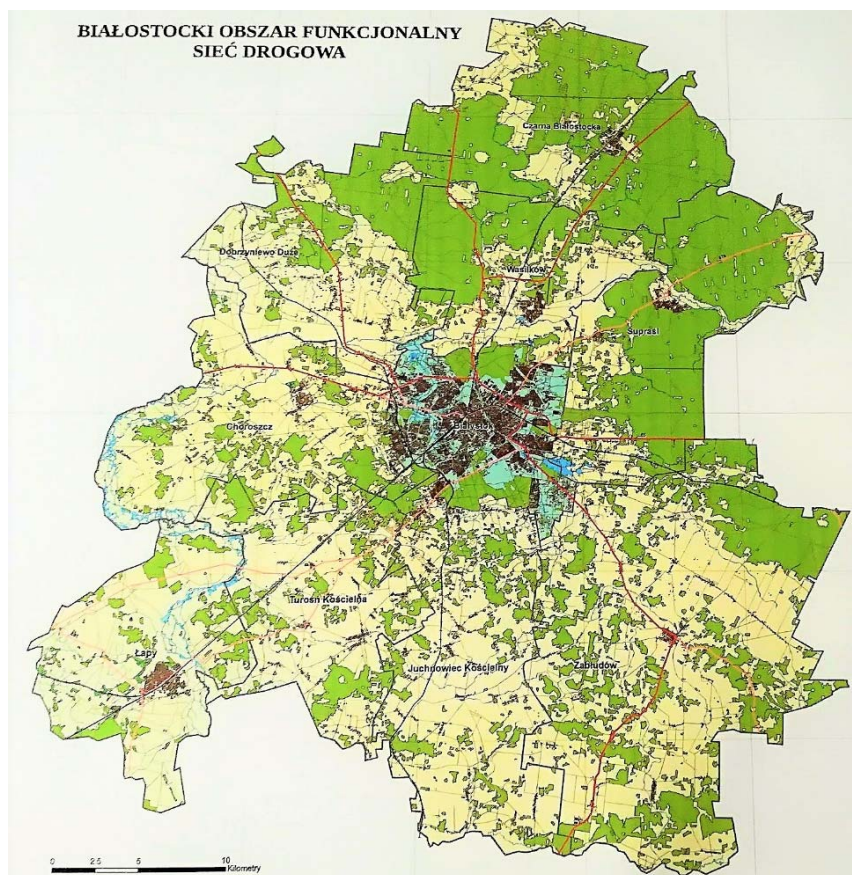
S22 w 2016 r.

Źródło: Bank Danych Lokalnych, stat.gov.pl, lipiec 2018 r.

■ zjawisko nie wystąpiło

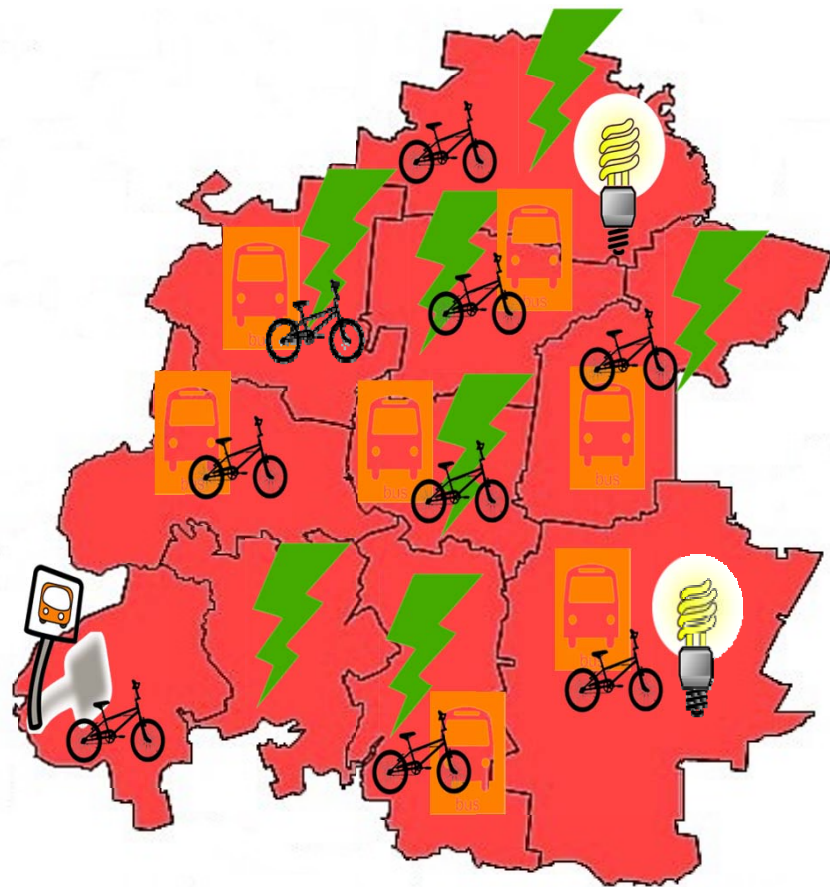
Wysoka jakość powietrza

Jednostka	Obszary prawnie chronione jako procent powierzchni:	
	Gmin	BOF
Białystok (1)	1,0	0,2
Choroszcz (3)	20,9	6,6
Czarna Białostocka (3)	74,6	29,4
Dobrzyniewo Duże (2)	39,9	12,3
Juchnowiec Kościelny (2)	9,9	3,3
Łapy (3)	19,2	4,7
Supraśl (3)	66,7	24,1
Turośń Kościelna (2)	11,3	3
Wasilków (3)	30,9	7,5
Zabłudów (3)	13,9	9
BOF	30,3	100

Źródło: stat.gov.pl, dostęp: czerwiec 2018 r.

Inwestycje w gospodarkę niskoemisyjną

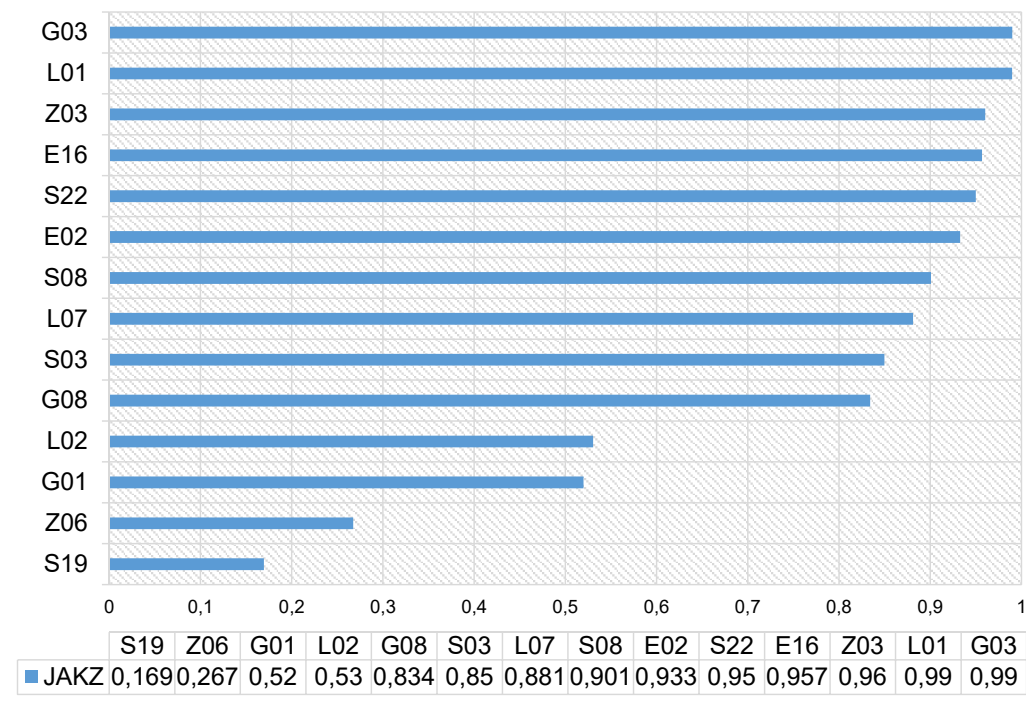

- Modernizacja indywidualnych źródeł energii;
- Modernizacja oświetlenia ulicznego;
- Rozwój niskoemisyjnego transportu zbiorowego i rowerowego ;
- Centrum przesiadkowe.

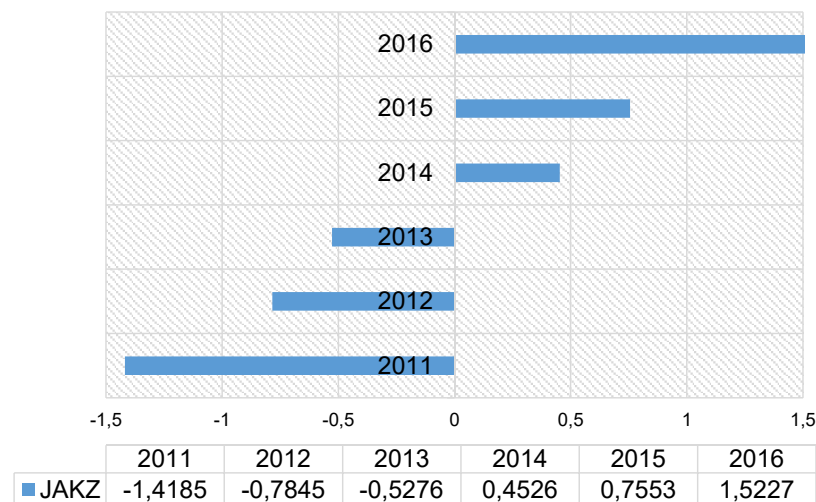
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników monitorowania Strategii ZIT BOF.

Wyniki modelowania miękkiego – JAKZ

Moduł ładunków czynnikowych tworzących zmienną ukrytą JAKZ

Wartość zmiennej syntetycznej JAKZ

$$\mathbf{JAKZ} = 0,2298\mathbf{GOSP} + 0,2242\mathbf{RELSP} + 0,1942\mathbf{EDUK} + 0,1139\mathbf{ZDRO} + 0,2803\mathbf{SRLOK} + 0,0035$$

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników modelowania miękkiego.

Wnioski

- ❑ Ocena jakości życia jest prosta: „Każdy wie, kiedy jest lepiej, a kiedy gorzej”. Jednakże, gdy stykamy się z ocenami, odnoszącymi się do konkretnych jednostek przestrzennych, krajów, czy poszczególnych osób, zaczynamy mieć wątpliwości.
- ❑ Najistotniejszy wpływ na jakość życia w Białostockim Obszarze Funkcjonalnym posiada środowisko lokalne, które tworzą przede wszystkim: stan środowiska przyrodniczego, infrastruktura techniczna, w tym dostępność transportowa, mieszkalnictwo.
- ❑ Kompleksowa ocena jakości życia wymaga podejścia dychotomicznego: w zakresie analizy obiektywnej i subiektywnej, ponieważ wiele aspektów jakości życia jest niemierzalnych.
- ❑ Problematiczny w badaniu jakości życia jest również dostęp do odpowiednio długich szeregów czasowych danych statystycznych dostępnych na poziomie gminy, które umożliwiłyby ich predykcję.

Białystok – miasto wysokiej jakości życia

Białystok znalazł się w czołówkach krajowych i zagranicznych rankingów dotyczących jakości życia, m.in. w rankingu:

- ❑ Tygodnika „Wprost”,
- ❑ „Diagnozy Społecznej” Rady Monitoringu Społecznego,
- ❑ Brytyjskiego dziennika „The Guardian”.
- ❑ 7 miejsce w Europie w rankingu najczystszych miast,
- ❑ Najlepsze miasto do życia (Eurobarometr).

**The
Guardian**

wprost

Dorota Wyszowska

*Urząd Statystyczny w Białymstoku
Uniwersytet w Białymstoku*

d.wyszowska@stat.gov.pl

d.wyszowska@uwb.edu.pl

Dorota Perło

*Biuro Stowarzyszenia
Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego
Uniwersytet w Białymstoku*

d.perlo@bof.org.pl

dorota.perlo@uwb.edu.pl